

מנחות נו

משה שווערד

1. עיין מראה מקומות סוף דף נה

2. דף על הדף מסכת זבחים דף מח עמוד ב

בגמ': אותו בצפון ואין שער נחשון בצפון.
במשך חכמה (נשא ז' י"ב) מסביר על פי דברי האבן עזרא (ויקרא א' ה') שלכן ק"ק שחיתתן בצפון, משום שהוא הצד שבו יש השולחן של לחם פנים, שהוא המקור של משולחן גבוה קא זכו.

והנה הרמב"ן כתב (שמות מ' כ"ג) שלא ערכו לחם הפנים כל שבעת ימי המלוואים, ולפי זה כל אותם ימים לא ה' נצרך ק"ק להיות בצפון, רק קדשי דורות היו בצפון, ולכן שער נחשון ושאר הנשיאים נתמעטו כאן מצפון. ולפי זה מבאר למה הקריבו הנשיאים חטאותיהם אחרי עולותיהם, שבכה"ת כולה חטאת מביאין לפני העולה, משום שלא ה' לזה דין ככל חטאת, שהרי לא נשחט בצפון.

3. תוספות על זבחים דף יד/ב

הג"ה שחיטה לאו עבודה היא. פירש בקונטרס מדאכשרו בה כל הפסולים ואי אפשר לומר כן דאכשר זר גופה מייתי לה [הכא] ובפ"ק דמנחות (דף ו:) ומיהו יש ליישב פירושו דכיון דבשום מקום לא בעי כהן בשחיטה לאו עבודה היא ולהכי פריך עלה מפרה **וה"ר יעקב דאורלינ"ש מפרש לאו עבודה היא לפי ששונה בחולין ובקדשים א"כ לאו מטעם עבודה צוה המקום שחיטה ולי נראה לאו עבודה היא מדמכשרינן לקמן בפ' שני (דף כו.) עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט בקדשי קדשים ובמקבל פסול דדרשינן אותו בצפון ולא שוחט בצפון אבל מקבל בצפון ובשלמים מכשירין עומד בחוץ והושיט ידו לפנים ושחט ואם קבל קבלתו פסולה דדרשינן בפ' כל הפסולין (לקמן דף לב:) בן הבקר לפני ה' ולא שוחט לפני ה' אבל קבל קבלתו פסולה משום דכתיב לעמוד לפני ה' לשרתו אלמא כל שירות לפני ה' ש"מ מדמכשיר רחמנא עומד בחוץ והושיט ידו לפנים ושחט מכלל דשחיטה לאו עבודה היא** ועוד מדאמר בההיא שמעתא בפ"ב (דף כו.) נתלה ושחט שחיטתו כשרה דשחיטה על ירך אמר רחמנא ולא שוחט על ירך (אמר רחמנא) אלמא דשחיטה לאו עבודה היא דאי עבודה לא הוה מכשר רחמנא בכי האי גוונא דהא נתלה וקבל אמרינן דקבלתו פסולה משום דאין דרך שירות בכך ומדפריך הכא ובפ' חטאת העוף (לקמן דף סח:) ובפ"ק דמנחות (דף ו:) מפרה דאמר רב שחיטת פרה בור פסולה משמע קצת כפ' הקונטרס מיהו גם לפי מה שפירשתי יש ליישבו אבל קשה לי לפירושו דא"כ לשמעון התימני דבעי פרק כל הפסולין (לקמן דף לב:) שיהא ידיו של שוחט לפנים מן הנשחט הוויא שחיטה עבודה:

4. חידושי בתרא

תתקנג) נו. רש"י ד"ה אותו וז"ל הקרבן בצפון אבל השוחט יכול לעמוד בדרום ושוחט בסכין ארוכה ע"כ. **יש דמקשים דל"ל זה, תיפוק ליה דיושיט ידיו וישחוט, וכ"כ רש"י בזבחים מח: וכן איתא בגמ' שם כו: , ורצו לתרץ דאולי כוונתו דא"צ שיהיה הסכין בצפון, וכמ"ש תוס' ושיטה מקובצת אות כ"ט בר"פ איזהו מקומן בזבחים דבעי שיהיה גם כלי קבלת הדם בצפון, לאפוקי היכא דרוב כלי בדרום ומיעוטן בצפון, ואע"פ שמקבל באותו מיעוט שבצפון, מ"מ פסול, משא"כ בשחיטה, ויש דדחו הנ"ל דמי נימא דאי שוחט בסכין ארוכה לא יהיה רובו בצפון, אולי דוקא שוחט בארוכה כדי שיהיה רובו בצפון. ולכאורה י"ל דרצה רש"י להודיע לן דרך הקרבן בעי צפון, אבל שום חלק מהשוחט לא בעי צפון, ולכן אילו פירש סתם דעומד בדרום ומושיט ידו לשחוט, ה"א דלכה"פ יד השוחטת ג"כ תהא בצפון, לכן נקט שחיטה בסכין ארוכה, כדי להודיענו דגם ידו השוחטת לא בעי צפון, ולאפוקי מלשון הרמב"ם ז"ל פ"א דפסולי המוקדשין ה"ח וז"ל היה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשירה ע"כ.**

5. חידושי בתרא

תתקנדי) נו. אלא אותו בצפון ואין בן עוף בצפון כו. והובא שהגרי"ז ז"ל הקשה איזה עוף נתמעט, הא עולת העוף הוי בראש של מזבח (זבחים סה).

והוי בצפון, ע"י רפ"ו דזבחים, וחטאת העוף הוי בקרן מערבית דרומית כדאיתא בזבחים סג: | וצע"ג בקושייתו, דשפיר יש להעמידו בחטאת העוף, דהא כאן במליקה דומיא דשחיטה קמירי, ובמתני' דזבחים סג. תני חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית ובכל מקום היתה כשרה, ופירשו בגמ' סג: מלקה בכל מקום במזבח כשירה, לכן שפיר הוי ה"א דתהא המליקה דוקא בצפון דומיא דשחיטה קמ"ל אותו דלא. | וכן יש להעמיד בעולת העוף אליבא דר' יוסי בריש פרק ששי דזבחים, דסובר דרק צד צפונו של ראש המזבח הוי כשחיטת צפון, וה"א דה"ה עולת העוף ימלק דוקא בצפונו של ראש המזבח, קמ"ל דלא. |

6. חידושי בתרא- זבחים דף מח

תרלא) מח: אלא אותו בצפון ואין בן עוף בצפון. יש מקשים איך משכחת לה דאין עוף בצפון, דהא מליקת עולת העוף על ראשו של מזבח כדילפינן מהקטרת, וכן קשה אתוס' ד"ה מה בא"ד וא"ת וליעבד הכא ק"ו ממקום כו, אם לא שנאמר שהלימוד הוא לגבי חטאת העוף, אמנם דמדברי הרמב"ם נראה שגם מליקת חטאת העוף הוא על המזבח, וא"כ עדיין קשה סוגית הגמ' כאן. ולכאורה י"ל דמיירי אליבא דר' יוסי בר' יהודה (גז). דאומר דחצי המזבח ולדרום כדרום מחצי המזבח ולצפון כצפון, ובא אותו לאפוקי בן עוף שלא צריך לעשות המליקה בחצי המזבח הנידון כצפון מגוזה"כ (כדפרש"י שם ד"ה ה"ג) אלא יכול לעשותו על הצד הנידון כדרום.

7. עיין שטמ"ק סוף אות ו'

8. יד בנימין

[והתוס' צנחמים שם תי' צה"ל "ושמא ר' אחיי' דרש ולקח לו יקח" וכן עכ"ל, ר"ל דשמא ר' אחיי' דרש מקבל צפון מקרא דולקח "לו יקח" אבל לא מדרשא דאותו דשעיר נשיא, מעתה לפי"ז יתח' דהא כל עיקר קושייתם הוא משום דלשנייה דגמ' משמע דכל הריבוי דמקבל צפון דמרבי' מאותו דשעיר נשיא היינו לפי שלמעט השוחט מצפון אין נורך דנפק"ל מקרא אחריני וא"כ הרי קודם נריך למידרש דאין שוחט צפון ורק אח"כ יוכל לריבוי מאותו דשעיר נשיא וע"ז

הקשו דמכיון דכבר אית לן נחמילה דרשא דאין השוחט צפון הרי כבר ממילא ידעי' דהמקבל צפון וכדנחמלאר בקושייתם, אבל השתא שכתבו דר' אחיי' נפקא לי' קבלה צפון מקרא דולקח אח"כ אח"כ כלל לומר דנחמילה דרשי' כבר הדרשא דאין השוחט צפון אלא אדרבה דמשום דדרשי' מולקח דנעי' קבלה צפון לכן ק"ד דגם השוחט צפון ונעי' קרא למעט השוחט צפון וזהו דקאמר ר' אחיי' לפי שמצינו מקבל צפון יכול אף זה כן ת"ל וכו' כ"ע כוונתם].

9. תוספות מסכת מנחות דף נו עמוד א ד"ה אפאה לוקה

אפאה לוקה שתיים – [1] פירש בקונטרס דאפייה גמר עריכה היא ופריך והאמרת מעשה יחידי ותימה מאי קמשני הא דערך הוא ואפאה הוא דערך חבריה ואפאה הוא אכתי מעשה יחידי מיהא לא הוי דאיכא עריכה בהדה [2] ונראה לפרש דחייב שתיים משום עריכה מועטת שעושה האופה בשעת אפייה ואינה גמר עריכה ופריך ממעשה יחידי דמשמע שאין מלאכה אחרת עמה ואין חייבין עליה אלא אחת ומשני דערך הוא ואפה הוא

כלומר שעשה גמר העריכה שבשעת האפייה והא דקרי לה מעשה יחידי משמע דלא מיחייב אלא אחת בשערך חבירו שגמר הכל אפילו עריכה דבהדי אפייה והשתא ליכא שום עשייה בהדי אפייה אלא מעשה יחידי הוא וקצת קשיא לפ"ז דחנם נקט הא דערך חבירה כו' דהכי הוה ליה למימר הא דעביד גמר עריכה הא דלא עביד גמר עריכה.

10. ספר נזר הקודש

א **אמר** רב פפא אפאה לוקה שתיים וכו' **והנה לרש"י**
 בכל אפי' איכא גם עריכה, ותמיד מחויב
 האופה שתיים משום עריכה ומשום אפייה, ועל זה
 הקשו התוס' הא עכ"פ לא הוי אפייה מעשה יחידי,
 אם תמיד איכא גם עריכה בהדה יעוי"ש, — **ונראה**
דהכוונה בזה לפירש"י דבאופן שערך הוא ואפה הוא
דכן דכבר חייב משום עריכה שוב אין לחיבו עוד
פעם משום עריכה דכהדי אפי', אבל כשערך חבירו
ואפה הוא, מחויב האופה שתיים משום מעריך, ומשום
אופה, ומעשה יחידי נקראת האפי' באופן שחוא
עצמו העורך נ"כ, דאז לא נתחייב בעריכה דאיכא
כהדי' האפייה, — וכן מבואר בחידושי הרשב"א
לפירש"י, עוד יש לומר דהתנא קורא לאפי' מעשה
יחידי לולא דהרשא דללמד חיוב על כל מלאכה. —
 אבל אחר שאנו יודעין דחייב על כל מלאכה. ממילא
 יש באפי' חיוב גם משום עורך, אמנם בין לפירש"י
 ובין לפירוש התוס' מחדש לן ר"פ דיש חיוב על
 עריכה, אם אחד עשה עריכה, והשני נומר את העריכה,
 והיינו דלא תימא דחייבה תורה דוקא על עשי' שלימה
 של חרא פעולה אלא מחלקינן גם הפעולה עצמה,
 וכל אחד חייב אם מוסיף במלאכה זו עצמה.

11. קרן אורה על מסכת מנחות דף נו/א

... וכפירש"י ז"ל אבל קשה לי מ"מ"נ אי התרו בו משום תרתי לאוי לא תעשה ולא תאפה אמאי לא ילקה שתיים
 על אפיה עצמה אע"ג דליכא עריכה בהדה ואי לא התרו בו אלא משום לאו אחד לא תעשה או לא תאפה למה
 ילקה שתיים כיון דלא עשה אלא מעשה יחידי נהי דגמר עריכה היא מ"מ לא עשה אלא מעשה אחת ולא התרו בו
 אלא משום לאו אחד ...

12. כסף משנה על הלכות מעשה הקרבנות פרק יב הלכה יד

ודע דאיתא בגמרא (דף נ"ו) **ופירש"י** לוקה שתיים דאפיה גמר עריכה הא. ערך הוא ואפה הוא לאחויבי תרתי אתרויהו. ערך חבירה ואפה הוא מחייב חבירה חדא
 ואיהו תרתי אאפיה ואעריכה דגמר גמרה עכ"ל. **והתוס'** פירשו בענין אחר **ויש לתמוה למה השמיט רבינו מימרא זו:**

13. תוספות מסכת מנחות דף נו עמוד א ד"ה רבי שמעון

רבי שמעון אומר אף נשחט על אותו מום – [1] **פירש בקונטרס** רבי שמעון לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין
 מותר וזה לא נתכוין להטיל בו מום על מנת לשחוט עליו וקשיא דתנן במסכת בכורות בפ' כל פסולי המוקדשין (דף לג:): בכור שאחזו דם
 אפי' מת אין מקזין לו דם דברי רבי יהודה וחכ"א יקזו ובלבד שלא יעשה לו מום ואם עשה בו מום הרי זה לא ישחוט עליו ר' שמעון אומר יקזו אף על פי שעושה בו
 מום ומייתי בגמ' ברייתא דשמעתין ומסקינן בסוף הסוגיא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' שמעון ופריך הי' ר' שמעון אילימא ר' שמעון דמתני' עד השתא לא
 שמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר

• איזהו מקומן מסכת מנחות דף נו עמוד א

ביאור שיטת רש"י בהיתר שאין מתכוין אף דהוי פסיק רישא: ... ברם צ"ע לפירש"י דסו"ס פסיק
רישא הוי ואיד קאמר דדבר שאינו מתכוין מותר לר"ש, ונראה דרש"י לשיטתו בזבחים סוף דף

צא: שמחדש אליבא דר"ש דכל שאפשר לעשות באופן שלא יהא פסיק רישא חשיב השתא נמי דבר שאינו מתכוין, והכא הרי יכול להקיז דם במקום שלא יעשה מום. וכעין סברא זו כתב גם השלטי גיבורים בשבת פרק האורג (דף לה. בדפי הרי"ף, אות ג), וכן ביאר שיטת רש"י במרכה"מ פ"א מהל' שבת.

[2] אלא הלכה כר' שמעון דברייטא אלמא לא שרי ר' שמעון בברייטא מטעם דבר שאין מתכוין אלא אפי' במתכוין נמי שרי ותדע דהא מפרש בשמעתין דפליגי במטיל מום בבעל מום דרבי מאיר אסר ורבנן שרו כדאמרינן יקוז אף על פי שעושה בו מום דתמים יהיה להצון כתיב ובלבד שלא ישחוט עליו דגורין דלמא אתי לאערומי ולהקיז אפי' בלא אחזו דם ורבי שמעון מיקל טפי דלא גזר ושרי אף לשחוט עליו אף על פי שעשה מום במתכוין והא דמפרשינן טעמא דר' שמעון במתניתין משום דבר שאין מתכוין היינו טעמא משום דעל כרחיק מתני' לא איירי כעין ברייתא דבמתני' תנן וחכ"א יקוז ובלבד שלא יעשה בו מום ובברייטא קתני וחכ"א יקוז אף על פי שעושה בו מום אלא היינו טעמא משום דברייטא מיירי בשאין לו רפואה אא"כ יקוז במקום שיעשה בו מום כמו באוזן או בנבי שפתים הלכך חשיב הך אחיזת דם כמום והוה ליה כמטיל מום בבעל מום **ואפילו במתכוין נמי שרי מאחר דאין לו רפואה אלא אם יעשה לו מום אלא דגורין לשחוט עליו דלמא אתי לעשות בו מום כשיש לו רפואה בענין אחר** ורבי שמעון לא גזר אבל במתני' כשיש לו רפואה בהקזת הגוף שאין עושה מום ואפי' הכי אסר ר' יהודה דגזר מקום שאין עושה בו מום אטו מקום שעושה בו מום ורבנן שרו במקום שאין עושה בו מום דלא גזר רבי שמעון אומר יקוז אף על פי שעושה בו מום כלומר אף במקום שיכול לבא לידי מום ולא שיהא פסיק רישיה ושרי דר' שמעון לטעמיה דאמר דבר שאין מתכוין מותר והשתא ניחא ההיא דפ"ק דפסחים (דף יא.) דמייתי התם מתני' דבכורות ומפרש טעמא דר' יהודה מתוך שאדם באהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושין בו מום אתי למיעבד במקום שעושין בו מום ורבנן כל שכן דאי לא שרית ליה אתי למיעבד והשתא מה צריך לטעמא דרבנן הול"ל דרבנן שרו משום דאפילו מטיל מום במתכוין ליכא איסורא דאורייתא כדדרשינן תמים יהיה לרצון אלא היינו טעמא כדפרישית דהתם מיירי בשיש לו רפואה ע"י הקזת הגוף שאין עושה בו מום וקצת קשיא מתורת כהנים דדריש התם קראי ומייתי עלה פלוגתא דמתני' דהוה ליה לאיתויי פלוגתא דברייטא והכי איתא בפרשת אמור אל הכהנים תמים יהיה לרצון אין לי אלא עשה לא תעשה מנין ת"ל כל מום לא יהיה בו יכול נפל מן הגז אג נשבר יהא עובר עליו ת"ל לא יהיה בו מום אל תתן בו מום מכאן אמרו בכור שאחזו דם כו' כדאיתא בבכורות (דף לד.).

14. יד בנימין

שם בגמ' הכל מודים במחמץ אחר מחמץ וכו'. פירש"י כגון עורץ אחר הלש כו', וכבר נתבאר לעיל. ויעוי' צ"ל יקוטי הלכות" ש"כ דה"ה נראה אם המחמץ את העיסה כמו חמץ בעלמא והשני הטיל שאור הרבה לתוכה עד שנעשה המנחה כמו שאור ממש וידוע ששאור חימוצו קשה יותר מחמץ ג"כ חייב שהוא ג"כ בכלל מחמץ אחר מחמץ וכמו נותק אחר כורת" עכ"ל. ואמנם צמנ"ת מ' קל"ה ראיתי ש"כ צוה"ל "אצל מחמץ את המנחה וצ"ה השני והחמץ ג"כ דנתן עלי' שאור וכדומה כיון דנחממא פסע א' לא שייך כלל עוד חמץ דלא תוסיף את כוחה החימוץ השני כיון דהוא צל"ז (צלא זה) חמץ" עכ"ל, ואפשר דהוא מיירי צאופן שצפעס הראשון כבר נחממא לגמרי דאז כבר לא שייך שוב חימוץ כלל.

15. חידושי בתרא

תתקסג) נו: רש"י ד"ה הכל מודים וז"ל כגון הכא דאחזו דם שאין לך מום גדול מזה ע"כ. ותמה הגרי"ז ז"ל הובא בסטנסיל וז"ל וצ"ע במאי חשיב זה מום כלל ע"כ. ולכאורה הוכחה היא לפגם במערכת זרימת הדם העלול להתפוצץ בכל רגע ולהמיתו, ואין לך מום גדול מזה.

16. תוספות על בכורות דף לד/א

... וא"ת וכיון דאחוזת דם חשיב כמום שאין יכול להתרפאות בלא עשיית מום א"כ לשחוט עילויה וי"ל דמדרבנן אסור דאית לאיחלופי בתם א"נ חשיב כמו [מום] עובר שיש לו רפואה:

17. ספר נזר הקודש

ב והנה גם במס' ע"ז י"ג דמשני רבא בהא דמקריש בהמה בזמן הזה דנועל דלת בפניה והיא מתה, והא דאינו נושר פרסותי' וכו' מפני שנראה כמטיל מום בקדשים, ופריך נראה מום מעליא הוא ומשני ה"מ בזמן שביהמ"ק קיים דחזי להקרבה, ופריך ליהוי כמטיל מום כבע"מ ומשני נהי דלא חזי לגופי' לדמי חזי, לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופי' חזי יעוי"ש, הרי מבואר דזהו ההבדל שבין קדשים שבזה"ז לקדשים שבזמן הבית אפילו במי שהוא בע"מ משום דכיון דחזי לדמי עדיין תקיפא קדושת' להטיל בו מום, ולפי"ז קשה טובא בבכור בע"מ לר"מ אמאי אסור להטיל בו מום כיון שלא חזי לא לגופי' ולא לדמיו.

ג ומצאתי ברי"ט אלנזי בבכורות שם בסוגיא נחית לחלק דשאני בכור דיש בו חומרא גם נם מלבד הקרבה, דהרי הוא גם מתנות כהונה, ומש"ה קדיש אפילו בבע"מ מעיקרו, וא"כ כיון דקדושתו אינו תלוי בהקרבה לחוריא, הוי בכלל כל מום לא יהי' בו יעוי"ש, אבל דברים תמוהים הם היאך שייך לומר דבשביל זה שהוא מתנה לכהן יהי' בו איסור הטלת מום, ואטו המום מגרע זכות מתנות כהונה, דהרי גם כמומו יש לכהן זכות זה, ואין נפק"מ אם יש לו מום, או אין לו מום, וא"כ לא מסתבר לומר שבשביל זה יהיה איסור הטלת מום.

ד ונראה דבכור אף לאחר שהומם לא נפקע ממנו קדושת קרבן, ורק מהקרבה ממועט, — והיינו שאיסור הקרבה יש בזה, ובאמת הוא קרבן נבזה, ולא נפקע זכות הקדש, ורק איסור הקרבה יש בזה, ונותן לכהן רק על אלו האופנים שינהג בזה בדרך כבוד דהיינו להיות נשחט, ולאכל את הבשר ג"כ בדרך כבוד שאינו נשחט בליטרא, ואינו נמכר באיטלז, וכל אלו הדברים הוא מטעם קדושת קרבן, ומטעם זה אסור גם בהטלת מום, וזה אינו דומה להא דפסוה"מ לאחר פדיון, דשאני התם דכיון דנפקע זכות הקדש, לכן שוב לא נקרא קרבן, והא דאסור בגיוה ועבודה הוא לאו משום דררא דקדושה, אלא הטילה התורה איסור חדש על הפסוה"מ, אבל אין

בו קדושת קרבן, וטעם הא דמקריש בומה"ז דאין בו איסור הטלת מום, הוא מפני דלא חלה עליו קדושת קרבן בתחלה דכיון דיודע המקריש שאין מקדש ומוכה להקריב לכן לא נחתה עליו קדושת קרבן לכתחילה, ואינו דומה לבכור דקדושתו מרחם, והרי הוא בקדושת קרבן מעליא, ולא נפקע ממנו הקדושה במום, והרי הוא של נבזה, והכהן זוכה ג"כ מנבזה לפי הדינים והסדר הנאמר בו.

18. חידושי בתרא

תתקעב) נו: א"ר אמי הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה חייב עליו כמעשה שבת. ותמה הגר"ז ז"ל הובא בסטנסיל וז"ל וצ"ע דמאי מדמה זה לשבת, הלא בשבת עיקר חיוב הוא דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכמו דאמרינן גבי זורה ורות מסייעתו דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה (ב"ק ס.). ואיזה דמיון הוא לחיוב מחמץ, ונראה דלחיוב מחמץ בעי תרי תנאים

א) דחשב למחמץ שיקרא הוא שהוא המחמץ, והב' דהחימוץ בחפצא יחשב למעשה חימוץ שהחימוץ יהא נעשה ע"י מעשה, וגם בשבת איכא להנך תנאים דבעינן שבהחפצא יהא נעשית מלאכה אופה או צלי, והנה בזה שהניח שיאיר ע"ג עיסה נחשב הוא למחמץ עבור זה, לא צריך למייתי ראיה משבת דזהו פשוט הוא דנקרא עושה המעשה, אלא כיון דנתחמץ אח"כ מאלי אפטר דבהחפצא אינו נחשב כנעשה ע"י מעשה חימוץ, וע"ז מייתי ראיה משבת דהרי גם שם בעי בהחפצא עשיית מלאכה, וחזינן דחייב כה"ג, א"כ מוכרח דבכה"ג חשיבא דנעשה החפצא ע"י מעשה, וע"ז ליכא חילוק מה דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, דזהו רק סברא דמתייחס המעשה אל העושה, אכן לא מהני סברא זו לומר דבהחפצא חשיבא דנעשה מעשה ע"כ. אבל ע' בתוס' ב"ק ס. ד"ה רא"א וז"ל וכשגורם לזרות הרוח המסייעתו הוי מלאכת מחשבת ולהכי חייב בגרמא זרייה זו, אבל עושה מעשה של זרייה בפני עצמו לא איקרי, לכך הכא לא מקרי מבטיר אלא גורם, והתורה לא חייבה אלא מבעיר ולא הגורם הבערה ע"י רוח המסייעתו, ולהכי חשיבא הא גרמא לענין אש ככל שאר גרמות דק"ל גרמא בנזקין פטור ע"כ. שמעינן מתוס' דבזורה דבשבת אין נידון כאילו נעשה ע"י מעשה אדם, דאין הוא אלא גרמא ומ"מ חייב דהוי מלאכת מחשבת וכדפירש"י שם וז"ל נתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו ע"כ, ושוב קשה לדידהו מה הוכחה יש משבת למחמץ דמנחות. ולכאורה י"ל אחרת, דמטעם ק"ו למידין מחמץ דכתיב בהו — לא תעשה (לשון נפעל) חמץ (ויקרא ב' י"א) משבת דכתיב בהו לא תעשה (לשון קל) מלאכה (שמות כ' י'), וכל העושה בה מלאכה יומת (שמות ל"ה ב'), דאם בשבת שבעינן שהוא יעשה, ומ"מ חייב מחמת סברא דמלאכת מחשבת, כ"ש במחמצת, דמתחלה קבעה תורה דדי לחייבו כשהוא הגורם, שיתחייב בגרמא לבד, כשזה חוק הטבע, דמחמתו תתהוו החימוץ.

19. תוספות מסכת מנחות דף נו עמוד ב ד"ה הניח שאור

הניח שאור על גבי עיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה - ואף על גב דכתיב בקרא לא תעשה ולא תאפה משמע מידי דעשייה כגון לישה ועריכה ואפייה וקטוף הכי נמי לא תעשה קרינן ביה.

20. תוספות מסכת מנחות דף נו עמוד ב ד"ה ומעשה שבת

ומעשה שבת כי האי גוונא מי מחייב כו' - אף על גב דהדביק פת בתנור מיחייב התם משום דדרכו לאפות כולו אבל כאן כשאדם מניח לפת שאור שלם ע"ג עיסה אין דרכה להתחמץ כולה אלא אותו צד לחודיה שנוגע בשאור ואותו צד עצמו אין דרכו להתחמץ חימוץ גמור (דכי ה"ג לא בעינא חמץ נוקשה) דדמי למאכל בן דרוסאי לפיכך מדמי לה מעשה צלי של שבת דהיפך בו חייב לא היפך בו פטור דכל בצד אחד כמאכל בן דרוסאי לאו כלום הוא.

• עיין שטמ"ק אות יב

מראה מקומות מדף נו

1. רש"י מסכת מנחות דף נו עמוד ב
כמעשה שבת - כי היכי דמיחייב מניח בשר על גחלים בשבת ונצלה מאליו חייב.
כמעשה צלי בשבת - כלומר הכא חייב בהנחה בעלמא כי היכי דמיחייב בשבת אם היה עושה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו דהתם

2. שפת אמת מסכת מנחות דף נו עמוד ב
שם אמר ר"א הניח שאור על גבי עיסה כו' מלשון רש"י משמע דעיקר הרבותא אע"ג דלא עשה מעש' החימוץ בידים ולפי"ז הו"ל למימר בפשיטות לש עיסה והניחה עד שנתחמצה דנראה ודאי דכה"ג לוקה ג"כ דהרי כן סדר כל חמץ כשנותנין בו מים ואינו ממחר לאפותו מתחמץ וכן נלע"ד פשוט בחמץ בפסח לשית הרמב"ם דאין לוקין על ב"י רק כשקנה חמץ בפסח מ"מ בלש עיסה ונתחמצה מאל"י לוקה דהלישה הוי מעשה חימוץ ונהי דהי' יכול לאפותה קודם שתחמיץ מ"מ אם לא אפה נגמר החימוץ ע"י מעשה הלישה כנ"ל פשוט [וכ"כ הפמ"ג בפתיחה לה' פסח] והא דנקט הכא בהניח שאור לפי' התוס' א"ש דהניח רק במקום אחד ולא נחמץ שפיר ואפי' לפירש"י אפשר דהוי רבותא טפי מלש והניחה דכן דרך חימוץ אבל אם מחמיץ ע"י שאור הדרך להניח בה השאור קודם הלישה ובתוך הקמח [ולא ע"ג העיסה וקמ"ל דאפ"ה חייב] ולשית הרמב"ם הנ"ל הא דלא נקט ר"א האי דינא בהניח שאור ע"ג העיסה בפסח דלקי משום בל יראה י"ל דהתם פשיטא טפי כיון דעיקר הלאו עבר במה שהחמץ בביתו רק דבאין בו מעשה אין לוקין והכא איכא מעשה עכ"פ אבל במנחה דכל הלאו רק עשיית החמץ והוא לא עשה כל החימוץ רק הגרם ע"י הנחת השאור מ"מ לקי:

3. תוספות מנחות דף נו/ב
ומעשה שבת כי האי גוונא מי מחייב כו' - אע"ג דהדביק פת בתנור מיחייב התם משום דדרכו לאפות כולו אבל כאן כשאדם מניח לפת שאור שלם ע"ג עיסה אין דרכה להתחמץ כולה אלא אותו צד לחודיה שנוגע בשאור ואותו צד עצמו אין דרכו להתחמץ חימוץ גמור (דכי ה"ג לא בעינא חמץ נוקשה) דדמי למאכל בן דרוסאי לפיכך מדמי לה מעשה צלי של שבת דהיפך בו חייב לא היפך בו פטור דכל בצד אחד כמאכל בן דרוסאי לאו כלום הוא:

• [עיין שטמ"ק אות יב]

4. ספר יד בנימין

דף נ"ז בגמ' אמר רבא מאי חייב נמי דקאמר
כמעשה צלי של שבת. נ"ב
פירש"י ז"ל דהכא גבי חימוץ חייב בהנחה
בעלמא כי היכי דמיחייב בשבת אם הי' עושה
בו מעשה צלי גמור שהיפך בו דגבי שבת ש"י
לפלוגי בין היפך ללא היפך כו' אבל דעת
התוס' דגם גבי חימוץ חייב דוקא בהיפך בו
כמו גבי שבת, ויעוי' צפ"י רגמ"ה שפי' במאי

5. ספר איזהו מקומן

חייב עליה כמעשה שבת - בחי' הגרי"ן
מבאר דהרמב"ם ממעשה שבת היא, לפי
שבכל התורה היכי דכתיב איסור עשייה חייב
דוקא על עשייה ולא על גרמא, ולזה מיייתי
משבת דכשם דהתם חשיב הנחה בעלמא
כעשייה ה"נ אף דבעינן עשייה חשיב שפיר
כמעשה כמש"כ התוס'.

מאי חייב נמי דקאמר כמעשה צ"י ש"ש
שבת:

יש בזה ג' פירושים:

א. רש"י מפרש דהניח שאור ע"ג עיסה חייב בהנחה בעלמא, ומדמה למעשה צלי דשבת כגון שעשה מעשה גמור דהיפך בו, אבל בשאור חייב אפילו דלא היפך בעיסה. וכן משמע גם מסתמות דברי הרמב"ם (מעשה"ק י"ב טו.) והרדב"ז שם, וכן נקטו המנחת חינוך (קל"ה ז.), והזבח תודה, ואבן האזל בדעת הרמב"ם.

ג. אך התוס' לעיל סוף נו: [עפ"י הצ"ק וריא"ח, ודלא כטה"ק] דעתם לדינא דהניח שאור ע"ג העיסה חייב דוקא אם היפך בו, ומדמים שפיר למעשה צלי דשבת שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דאין חייב אא"כ היפך בו.

והנה הקר"א הקשה לפירש"י מהו 'כמעשה שבת' הא לא דמי כלל למעשה שבת, ועל פירוש התוס' הקשה דבשלמא לענין שבת בעינן 'מלאכת מחשבת' אבל לענין מנחה כל

שנתחמץ כזית פסולה באיזה אופן שיהא, ולכן הוא מסיק כפירש"י, [והא דקתני 'כמעשה צלי דשבת' אשמעינן דאע"ג דבשאור עביד הנחה בעלמא ולא דמי למבשל שניכר מלאכתו שנותן מים ומעמיד הקדירה על האש, לכן קאמר 'כמעשה צלי של שבת' דאף הוא חייב בהנחה בעלמא, ועי"ש דמסיק דאף תוס' סברי לפי האמת כרש"י. וכן דעת טה"ק שהוזכר לעיל.

הניח בשר ע"ג גחלים היפך בו חייב לא
היפך בו פטור - צ"ע איך פטור
לגמרי, דנחי דאין חייב משום מבשל הלא
בביצה כג. מבואר דבשר ע"ג גחלים יש בו
משום כיבוי והבערה - עי' עול"ש.

דף נו בגמרא לא היפך בו פטור וכו' [ק"ל דבבב"ה (דף כג)]
משמע דמניח בשר ע"ג גחלים מלבד איסור ביטול איכא נמי איסור כיבוי והבערה דאמה התם ע"ג גחלת נמי מותר מידי דהוה בשרא אגומרי עי"ש היטב וא"כ כי לא היפך נמי לחייב משום כיבוי והבערה. וז"ל דהתוס' בשבת (דף קו) ד"ה חוץ וכו' פירשו דלר' יוחנן פטור ר' יסודה במקלל בהבערה אף במצטיר ולר' לאפרו כיון דאין התיקון בא בשבת ההבערה הלא לאחר שכלתה ההבערה בא האפר. והא דקורע ע"מ לתפור חייב אף דבשבת הקלקול אינו בא התיקון משום דאין יכול לשבות התיקון אלא ע"י הקלקול עי"ש. ומוטתה הכא כיון דביטול מלך אחד לאו כלום הוא לא תיקון כלל ומקלקל בהבערה הוא ופטור לר' יסודה. ואי"ל דמהני ההבערה טתה לכשיהפך ויתבשל מלך השני דאין הקלקול

ותתקעו) נו. וא"ד אמר רבא אפי' בב' וג' מקומות, א"ל רבינא אף אנן נמי תנינא הקודח כל שהוא חייב כו' לאו בב' וג' מקומות. ותמה הגרי"ז בסטנסיל וז"ל צ"ע מאי מדמי הקודח חור להכא דהוה בישול גמור בכל מקום בפ"ע, אלא דחסר שיעור ע"ז אמרין דמצטרף לכשיעור בב' וג' מקומות, אבל התם במקום א' בפ"ע הא חסר בה מלאכה וצ"ע ע"כ. וצ"ע בתמיהתם, דאדרבה בתורת ק"י רצו ללמוד כנ"ל מקודח לבישול.

א. בענין: ושחט אותו על ירך המזבח צפונה לפני ה'—עיינ מראה מקומות סוף זבחים דף מח

ב. דף על הדף מסכת מנחות דף נו עמוד א

בגמ': ושחט אותו על ירך המזבח וכו' אותו בצפון ולא השוחט צריך להיות עומד בצפון וכו'.

וכתב בספר מרפסין איגרא (פר' ויקרא): קשה: לשם מה זקוקים אנו לדרשה מיוחדת כדי ללמוד שאין השוחט צריך לעמוד בצפון, והלא מן הכתוב (ויקרא א' ה') "ושחט את בן הבקר לפני ה'" למדנו כי השוחט רשאי לעמוד אף מחוץ לעזרה ולשחוט עם סכין ארוכה, וכלשון הגמרא (זבחים ל"ב ע"א): "בן הבקר לפני ה' - ולא השוחט לפני ה'". ואם השוחט רשאי לבצע את השחיטה אף אם הוא נמצא מחוץ לעזרה, קל וחומר שהוא רשאי לבצע את השחיטה מדרום העזרה?

[1] וכתב שם ליישב, דהנה במסכת זבחים (שם) מובאת דעתו של שמעון התימני הסובר, שהשוחט אינו יכול לעמוד מחוץ לעזרה ולשחוט, אלא עליו לעמוד לפני מן הבהמה הנשחטת. לפי שיטה זו זקוקים אנו לדרשה מיוחדת כדי ללמוד שאין השוחט צריך לעמוד בצפון, ובלבד שיעמוד בעזרה "לפני ה'".

[2] עוד כתב ליישב, דהנה בעל המשך חכמה מקשה: מדוע ציווי התורה שהשחיטה תהיה בצפון נאמרה רק בפרשת הקרבנות הבאים מן הצאן, ולא נאמרה בפרשה הקודמת לה, בקרבנות הבאים מן הבקר?

ותירץ על פי המדרש (ויק"ר ב' י') שמבאר, שצפון מזכיר את עקידת יצחק אשר אפרו צפון לזכרון לפני ה' תמיד. ומשום כך ציוותה תורה על צפון רק בקרבן הבא מן הצאן, זכר לאילו של יצחק שבא תמורת יצחק, ולא ציוותה כן במפורש בבן בקר, אף שגם בן הבקר צריך להישחט בצפון (כפי שלומדת הגמרא בזבחים מ"ח ע"א), וזאת כדי שלא לעורר את זכרון חטא העגל שנעשה בבקר.

על פי דבריו מתבארת הסיבה שהוצרכה התורה ללמד שהשוחט אינו זקוק לעמוד בצפון, אף שנלמד כבר שיכול לעמוד בצפון לעזרה, וזאת משום שהיה ניתן לטעות ולומר שרק בקרבנות הבאים מן הבקר ניתן לעמוד מחוץ לעזרה כדי שלא להזכיר את חטא העגל, אולם בקרבנות הבאים מן הצאן חייב השוחט לעמוד בצפון כדי להזכיר את עקידת יצחק, ומשום כך זקוקים אנו ללמוד מפסוק נוסף שגם בצאן אין השוחט צריך לעמוד בצפון.

[3] עוד כתב שם ליישב, די"ל דלולי הדרש שאין השוחט צריך לעמוד בצפון, ניתן היה להבין שאף כאשר שוחט מחוץ לעזרה, עליו להיות בצד צפון, במקביל לצפון המזבח.